

Вера Павловић Лончарски

ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ КУЋЕ ДИМИТРИЈА КРСМАНОВИЋА

Кућа Димитрија Крсмановића¹, данас познатија као Аустријска амбасада, подигнута је на самом крају XIX века у оном делу града који је и два века раније представљао савску варош са посебним српским насељем (*Raitzen stadt*).² Спонтани развој насеља огледао се у неправилној мрежи улица зависних од облика терена и положају кућа на врло разноликим парцелама.

Планирана регулација за варош у шанцу из 1867. године није могла бити примењена на савску падину због облика терена и власништва над имањима, тако да је овај део града, познат као Варош капија или Косанчићев венац, био у врло запуштеном стању. Као илустрација може да послужи писмо житеља овог краја министру грађевина писано 30. јуна 1890. године³ у ком се каже: "да се сав Београд регулиса... још само оста нерегулисан онај део вароши, који је требао најпре да се регулише, а то је улица водећа од Саборне цркве ка Сави и Косанчићев венац, почев од Национала, па бивши шанцем до Варош капије, још стоји и данас онако како је за време Турака било, па још и горе изгледа... Пођите даље на Варош капију ту ћете видети све саме ча-

трље и уске од 2-3 метра... кад скрене поглед (намерник) да види Београд угледаће велелепну Саборну цркву, а око ње јад и покор, само саме рушевине и остатке још заоставше од Турака, а у шанцу од 2-3 метра дугачак коров".

Простор Косанчићевог венца коначно је регулисан 1894. године по Халачијевом плану,⁴ иако ни тада не у потпуности, јер је за спорна имања било предвиђено да се регулациона линија даје приликом издавања дозвола за зидање нових кућа.

Крсмановићи су имање на углу Богојављенске (Кнеза Симе Марковића) и Косанчићевог венца купили на лицитацији одржаној 10. новембра 1894. године од браће Бадемлић⁵ који су до 1862. године, док није срушена у бомбардовању Београда, имали кућу са кафаном на углу.⁶

Три године касније браћа Крсмановић траже од Општине регулациону линију за зидање куће. Из писма министру грађевина од 20. маја 1897. године види се да, без обзира на прихваћен план регулације, Општина, односно њено грађевинско одељење још увек није дефинисало регулацију тако значајног простора преко пута Саборне

1. Као власници куће у време изградње, као и касније, за све време вођења спора са Општином београдском, јављају се браћа Крсмановић (вероватно све до гашења фирме "Браћа Крсмановић" 1912. године)

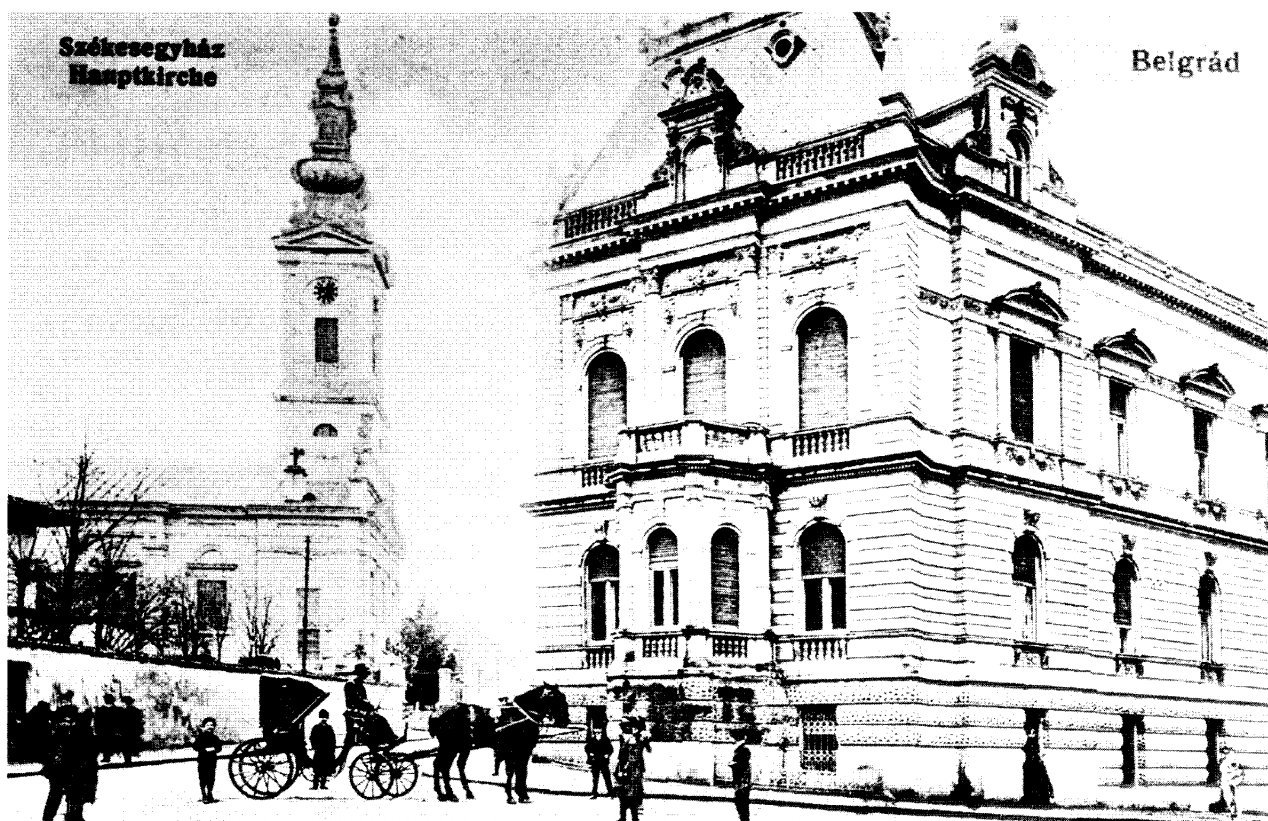
2. Ж. Шкаламера, Историјски развој Косанчићевог венца, у: Косанчићев венац, Београд 1979, 8

3. Историјски архив Београда, Фонд Општине града Београда, К-1489, бр. 3117/890.

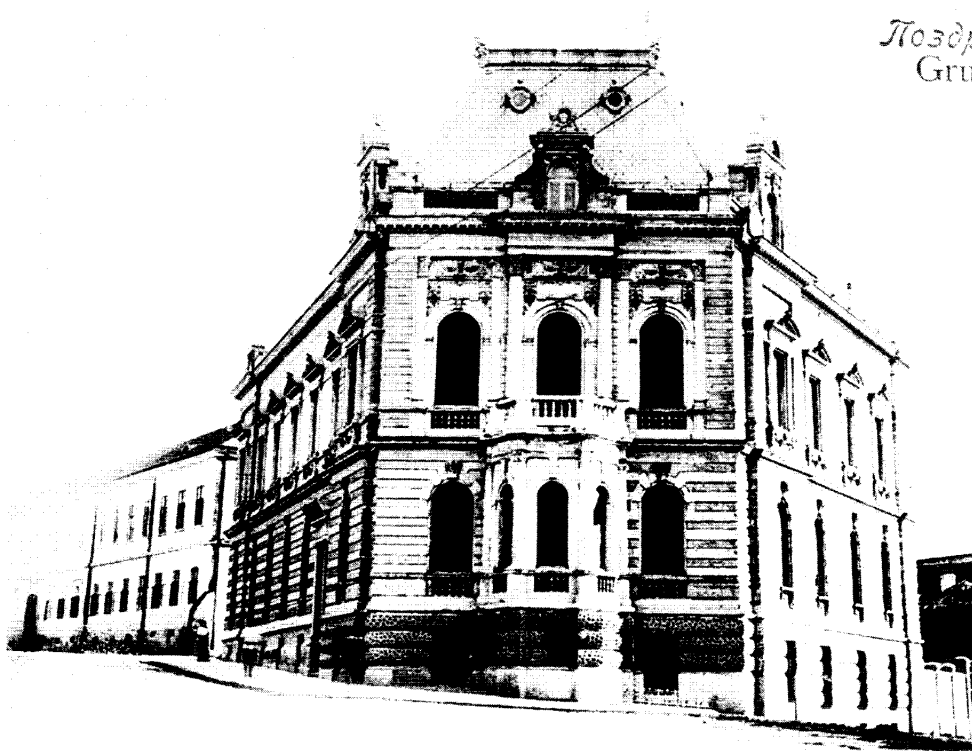
4. ИАБ, ОГБ, К-1489, бр. 5558/894.

5. Једино се у овој тапији која се односи само на део имања као власник јавља Димитрије Крсмановић ИАБ, ОГБ, К-1500

6. М. Костић, Успон Београда, Београд 1994, 55.

1

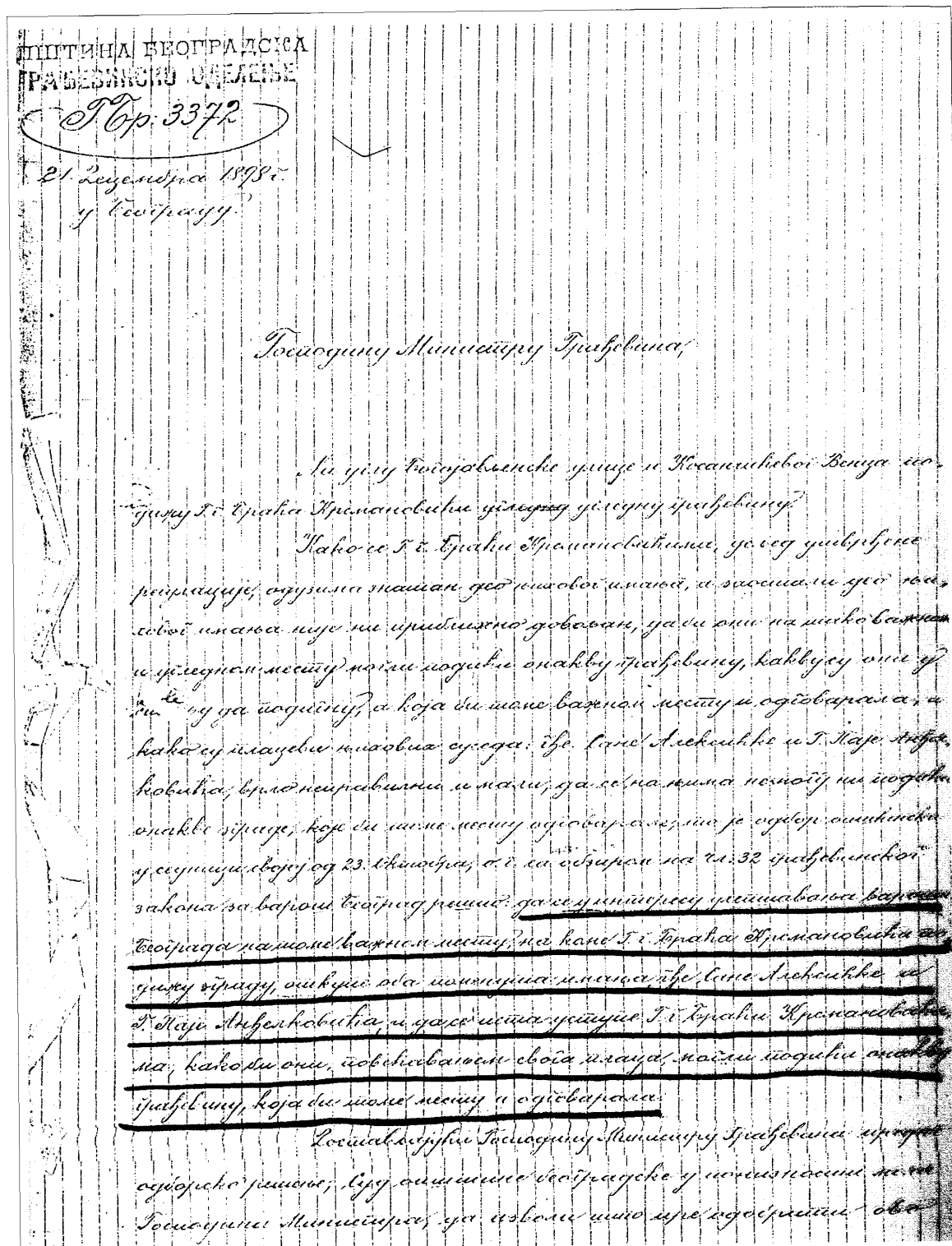
Крсмановићев дом. — Haus Krsmanovics.

2

- 1 Кућа Димитрија Крсмановића и Саборна црква, разгледница око 1914. године
- 2 Кућа Димитрија Крсмановића, разгледница око 1914. године

Прилог 1

Писмо Браће
Крсмановић Министру
грађевина од 20. маја
1897. године

Прилог 1

crkve i pored Mitropolije. Krsmanovići insistiraju da se to što pre učini "jer su dali начинити план за кућу на поменутом плацу."

Овај податак власника, који не би требало да буде подложен сумњи, пружа, за сада једину информацију о години пројектовања об-

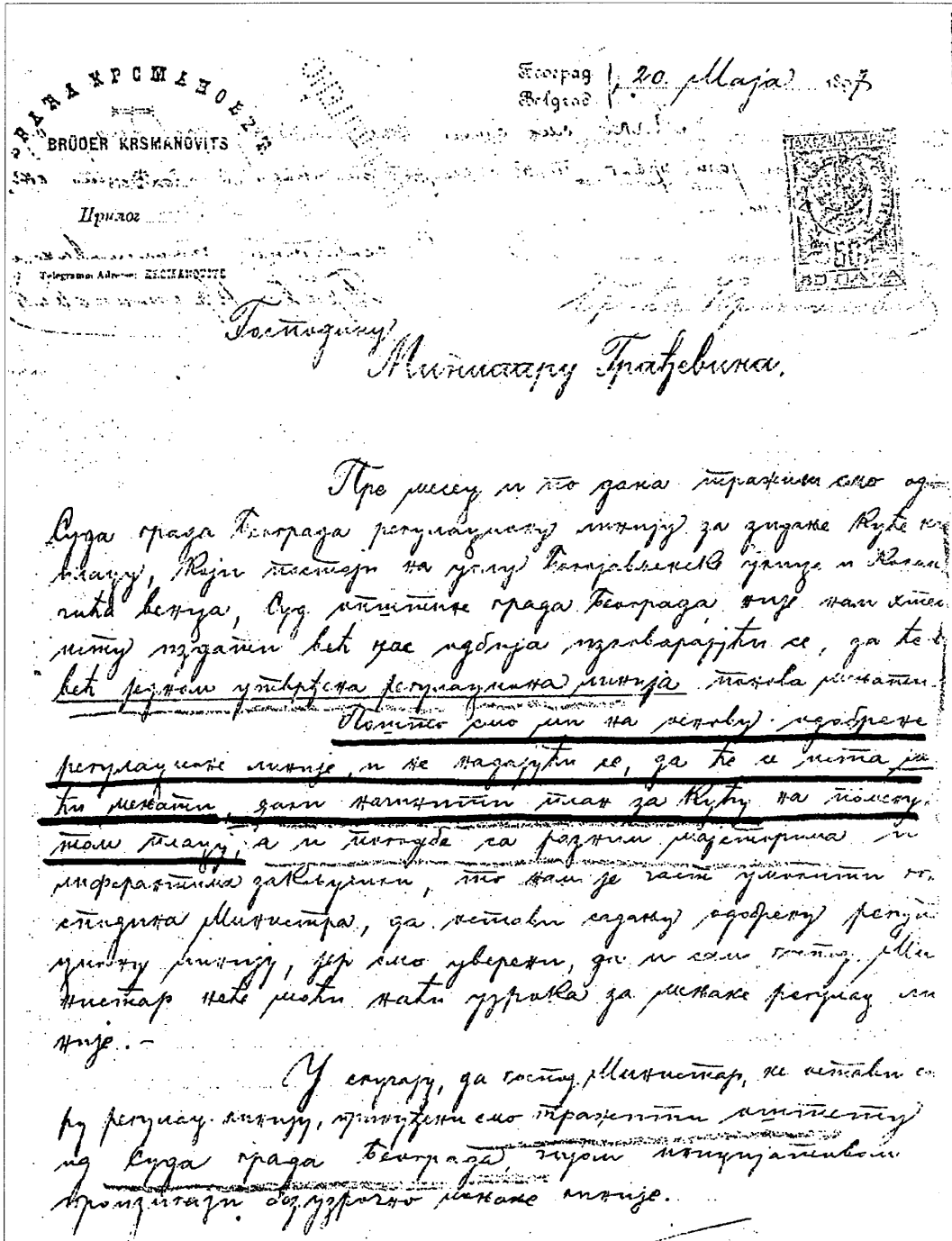
јекта. У целокупној досадашњој историографији о години пројектовања, као и години градње куће постоји само одредница "крај XIX века".

Пратећи даљу преписку између Крсмановића, Општине београдске и Министарства грађевина види се да је основни проблем ле-

жао, не толико у регулацији угла Косанчићевог венца и Богојављенске, колико у експропријацији суседних, малих имања, чији су власници били Павле Анђелковић (између Крсмановића и Митрополије) и Сана Алексић (према Косанчићевом венцу), која су после регулације била сувише уситњена да би се на

Прилог 2

Писмо општинских одборника
Министру грађевина од 21. де-
цембра 1898. године

њима могле изградити репрезентативне грађевине, а за чију експропријацију Општина београдска није имала средстава. Решење проблема општински одборници су видели у припајању та два имања имању Браће Крсмановић "да би Браћа Крсмановић могла на тако важном и угледном месту подићи онакву грађе-

вину какву су они у стању да подигну”.⁷

Сем тога, из извештаја Грађевинског одбора од 11. маја 1900. године, види се да су Крсмановићи кућу морали да озидају "на целу дужину на обе улице и да је доведу у склад са постојећом зградом Мит-

рополије.”⁸ ”Довођење у склад” као битна одредница је једно од најранијих помињања услова за усаглашавање новог са старим и обликовање, по општим мерилима, високо вредних амбијената.

Нажалост, напори општине и
Крсмановића нису уродили плодом

7. ИАБ, ОГБ, К-1500.

8. Ибид.

и Крсмановићи су морали да граде кућу само на оном делу који су купили 1894. године. Молба за подизање куће поднета је 27. јуна 1898. године, а министар грађевина је одобрио план 2. септембра 1898.⁹

Зграда је, вероватно почела да се зида у другој половини 1898. године, а била завршена до краја 1899, судећи по писму суседа, Павла Анђелковића, Одбору општине београдске 18. марта 1899. године у ком каже "...да су Браћа Крсмановићи већ подигли зграду. Они су је чак и покрили. Они су зграду свршили."¹⁰ Да је зграда завршена до краја 1899. потврђује и извештај Грађевинског одељења Општине београдске од 11. маја 1900. у ком пише "пошто су браћа Крсмановић подигли зграду на свом сопственом имању услед тога је и престала потреба експропријације напред наведених имања"¹¹.

Имање Сане Алексић Крсмановићи су ипак откупили, док је на имању Павла Анђелковића, који у бројним писмима Општини и министру грађевина изјављује да је у стању да подигне исто тако репрезентативну, ако не и бољу зграду, знатно касније изграђена скромна двоспратница.

Зграда је, дакле, подигнута 1899. године као врло репрезентативна породична кућа која је говори-

ла о тадашњој моћи породице што за себе на најугледнијем месту вароши зида грађевину каквих је ретко у Београду са краја века. Углед не само трговаца, већ и политичара и јавних радника и богатство за које Каниџ тврди да "1897. године превазилази милион"¹² омогућило је да ангажују архитекту Милорада Рувидића који се само неколико година раније вратио са школовања у Немачкој где је завршио берлинску Високу техничку школу и који је са собом донео дух европске архитектуре. Са друге стране, такав углед им је омогућио да, вероватно, наметну младом архитекти сопствене захтеве о доследном преношењу онога што су у Европи видели с обзиром на недостатак личног печата у верно пренетом здању чије је порекло у Немачкој¹³.

Како је подигнута на парцели веома оштрог угла, кућа је обликована са две бочне и једном централном фасадом. Управо је на ту уску, чеону фасаду стављен главни акценат (а не на ону према Саборној цркви и Митрополији). Док су бочне фасаде решене на уобичајени академски начин – трочланом поделом по вертикали, степеновањем по висини и постављањем прозорских отвора у уједначеном ритму, централна фасада је постала носилац целокупног академског репертоара – тространог еркера у приземљу

завршеног балконом са балустрадом на I спрату, прислоњених стубова са капителима и богате декоративне пластике. Чеону фасаду наглашавају и мансардни прозори барокизираних облика и пирамидална купола са лукарнама.

Основа куће решена је око централног вестибила. У сутерену-приземљу била је кухиња и просторије за послугу, у приземљу и спрату у бочним деловима спаваће и радне собе, а у централном салони. Салони су имали богату штучу декорацију на зидовима и плафонима и декоративно обрађену столарију.¹⁴ Породица Димитрија Крсмановића се уселила тек 1903. године. После Димитријеве смрти 1906. године, кућу је наследио његов син Јован који ју је 1955. године продао Аустријској држави и од тада је у њој Аустријска амбасада.

Кућа Димитрија Крсмановића не представља најзначајније остварење београдске академске архитектуре, такође не представља ни најзначајније остварење њеног пројектанта арх. Милорада Рувидића, чак ни најрепрезентативније здање Браће Крсмановић, али све то заједно представља већи допринос и Косанчићевом венцу и Београду, него што се то сагледавањем појединачних учинака чини.

9. Ибид.

10. Ибид.

11. Ибид.

12. Ф. Каниџ, Србија, земља и становништво, Београд 1985, 64.

13. Као илустрација раширености ове архитектуре може да послужи пример пројекта за Градску думу Нижњег Новгорода из истих година (1897–99) архитекте В. П. Цејдлера у: Н. Ф. Филатов, Архитектура XIV начала XX века, Нижниј Новгород 1994, 198.

14. Усмени подаци арх. Димитрија Крсмановића, унука Димитрија Крсмановића, дати 1984. године.

R e s u m e

*Vera Pavlović Lončarski*A CONTRIBUTION TO THE STUDY OF THE
HOUSE OF DIMITRIJE KRSMANOVIĆ

The home of Dimitrije Krsmanović, better known today as the Austrian Embassy, was built at the very close of the XIX century in Kosančićev venac, a quarter of Belgrade the urbanization of which started only a few years before the construction of the house in question in 1894.

The Krsmanović family purchased the lot at the corner of Bogojavljenka Street (today Kneza Sime Markovića Street) and Kosančićev venac at an auction held on November 10th, 1894 from the Bademlić brothers. This location was once occupied by a house with a tavern belonging to the Bademlić family which was destroyed in the bombardment of Belgrade in 1862.

The regular procedure concerning the designing and construction of the house was unusually prolonged and became the cause of a dispute between the Krsmanović family and their neighbours, the Municipality of Belgrade and the Ministry of Construction. Although urbanization plans for that part of the city had already been made, the future shape of this quarter was still not exactly clear. It was only certain that it was an "important and distinguished place". A solution to the problem was found in

the resolution that the house be "adapted in accordance with the existing building of the Bishopric". Once the decision was made, the Krsmanović family began building its home. Judging by their correspondence, construction began in the second half of 1898 and ended at the end of 1899.

This house is a representative residence of a family whose influence in those days was obviously so great that it could choose the most prominent location in town to raise a building of qualities rarely surpassed in Belgrade at the end of the XIX century. By commissioning the design from Milorad Ruvidić, an architect schooled at the Technische Hochschule in Berlin who shaped this building according to the postulates of German Classicism, the brothers Krsmanović contributed to the expansion of European ways in our parts.

The family of Dimitrije Krsmanović moved into this building only in 1903. Following the death of Dimitrije in 1906, the house passed on to his son Jovan who sold it to the Austrian Embassy in 1955. It has remained at this location from then on.